

Evangelisation på strandpromenaden

Det er fredag aften. Sabbatten er indledt. Over den jødiske del af Jerusalem hviler sabbatsfreden stadigvæk – selv om den i forhold til for bare et par timer siden er blevet brudt nogle steder, idet nogle restauranter og enkelte butikker har fået tilladelse til at holde åbent i den hellige by. Anderledes er det i Tel Aviv, som vi en varm sommeraften kører

ude – på strandpromenaden eller andre steder i Tel Aviv, hvor folk samles. De er let kendelige med deres hvide T-shirts, hvorpå der på ryggen er skrevet med hebraiske bogstaver: Jeshua er Messias. De gør sig rede til at gå i gang med efterårets evangelisationskampagne, som strækker sig over to dage – eller rettere: to aftener. Den kristne bog-

temaet for snakken: »Når Messias kommer, hvordan kan du da vide, at han er Messias?«

En sidder på hug og taler med en portrætmaler, der ikke lige i øjeblikket har kunder. De kommunikerer på russisk. Rundt omkring et par andre messianske jøder samles en lille gruppe på syv-otte mennesker. De kommunikerer på ivrit, nyhebraisk. Den unge mand, som stiller spørgsmål, afbrydes nu og da af andre, som også har deres kommentarer. Der diskuteres på livet løs, om man vil: på en israelsk facon, som jeg i hvert fald ikke har nådegaver til at diskutere på, hvis jeg skulle tale med andre om Jesus! Den messianske jøde, der fører ordet, påpeger gentagne gange, at selv om man ikke havde Det Nye Testamente, måtte man ud fra de hebraiske skrifter, dvs. ud fra det, som vi kalder Det Gamle Testamente, slutte, at Jesus var og er Messias. Han åbner sin bibel og beder den unge mand læse, hvad der står i den, i den bibel, som er det jødiske folks bibel. Og han påpeger, at han ikke er alene om at tro, at Jesus er Messias, men at der verden over er tusindvis af jøder, der deler denne tro.

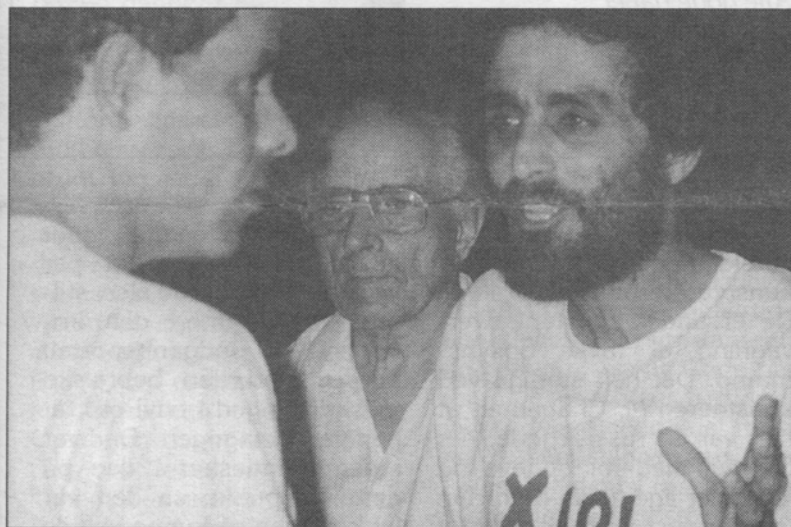
I bilen på vej til Jerusalem sidder vi og snakker om værdien af et sådant evangelisationsfremstød. Egentlig var det overraskende, hvor let man kom i samtale med andre jøder på denne måde. Blandt

Traktaten: Når Messias kommer, hvordan kan du da vide, at han er Messias? Her er den endt på strandpromenadens fliser.

messianske jøder – såvel som blandt kristne andre steder i verden – er der delte meninger om værdien af sådanne fremstød. Nogle mener, at det er spild af ressourcer og penge. De vil givetvis pege på traktaterne, der ender i affaldskurvene, som beviset på deres påstand. Andre vil sige, at det at forkynde evangeliet altid er forbundet med spild. Under alle omstændigheder er en sådan kampagne med til at vise, at der er jøder, der i dag tror på Jesus som Messias. Den viser også, at det ikke er forbudt at evangelisere i Israel, hvilket undertiden hævdes.

Kai Kjær-Hansen

Der diskuteres på livet løs, om Jesus er Messias.

ned til – bare en times kørsel fra Jerusalem.

Restauranterne på strandpromenaden i Tel Aviv – lige ud til Middelhavet – er alle åbne. Og en mængde mennesker er ude her klokken 21 om aftenen, hvor varmen ikke længere er trykkende, og hvor brisen fra havet gør klimaet behageligt.

Fredag den 9. september er en del messianske jøder også

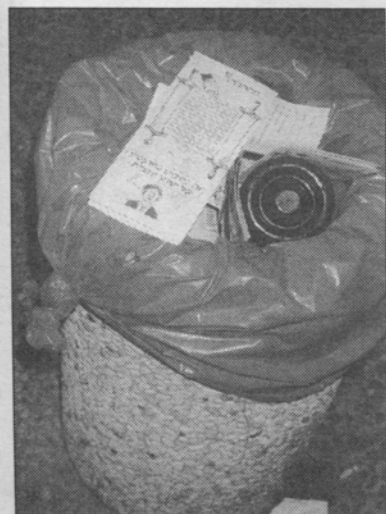
handel Dugit – som bare ligger 8-10 minutters gang derfra – holder også åbent og indbyder folk til en kop kaffe eller en kold drink og en snak om Jesus.

En gruppe på fire personer stiller op og synger på strandpromenaden. Den får nogle til at standse op og lytte. Et par andre Jesus-troende jøder stiller sig i udkanten af kredsen og deler traktater ud. Forbipasserende tager imod traktaterne, nogle stikker dem i lommen, andre smiler lidt overbærende, når de ser, at det er noget med Messias, andre smider dem på strandpromenaden, mens de lidt mere miljøvenlige lægger dem i affaldskurvene. Bortset fra et par enkelte hånlige bemærkninger er der ingen, der forsøger at forstyrre sanggruppen.

Lidt længere henne ad promenaden opfører en anden gruppe et dramastykke, mens andre forsøger at komme i snak med med-jøder om jøden Messias. Traktaten, der er uddelt, anslår på forsiden

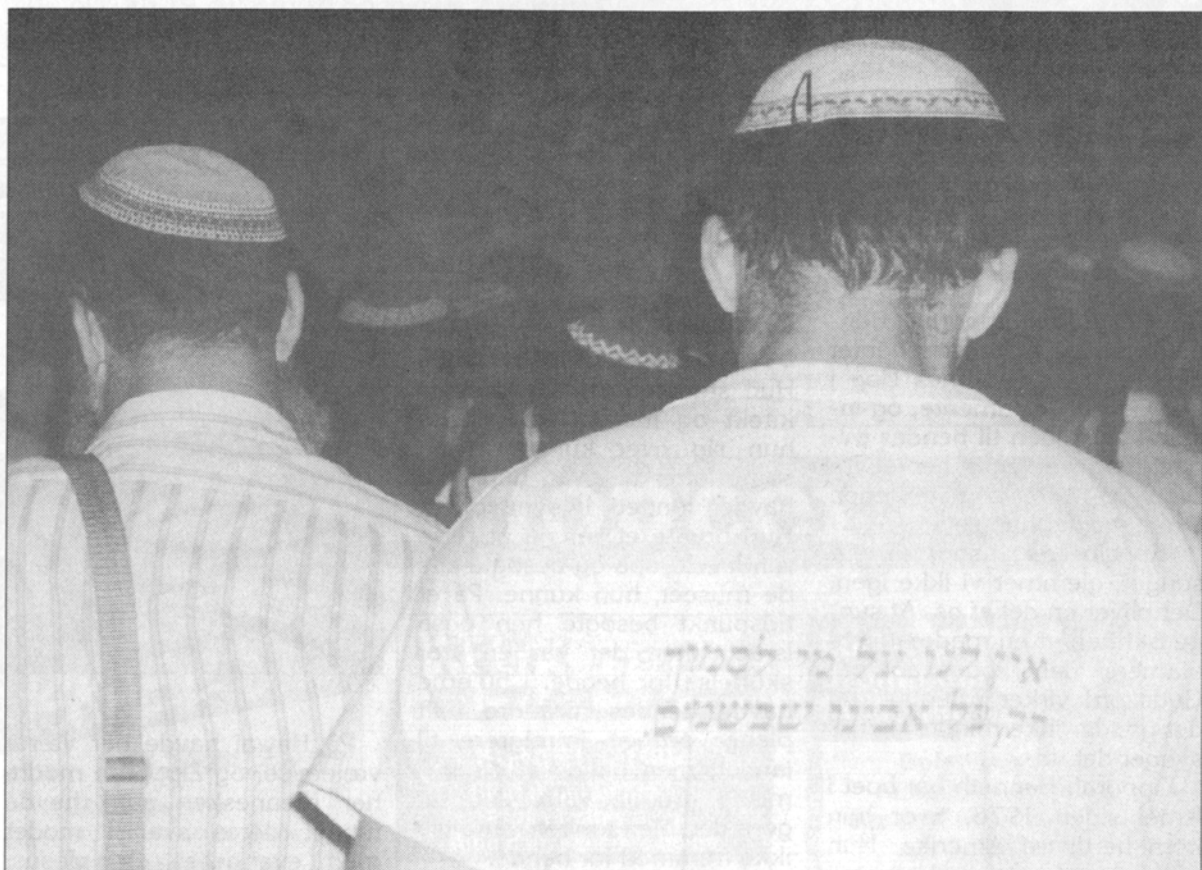

Sanggruppe på strandpromenaden i Tel Aviv.

Traktater i affaldskurv.

Et par nattetimer ved Grædemuren

Klokken 24.00: En enkelt turist har fundet vej helt ind til Grædemuren.

Klokken 00.30: »Vi stoler ikke på nogen anden end på »vor Fader, som i himlene«.

Det hører med til enhver turistrejse til Israel at besøge Grædemuren – eller Vestmuren, som den også kaldes. Er turistreisen rigtig godt tilrettelagt, besøger man stedet mandag eller torsdag formiddag, hvor Bar Mitzva-ceremonien udføres på 13-årige drenge, som fra nu af er ansvarlige over for loven. En

sabbatsaften er også et godt tidspunkt til at fornemme stemningen ved stedet, som er det helligste i verden for jøder, med rester fra det tempel, som ikke længere er – men var.

Begge former for besøg har jeg prøvet adskillige gange. I år ville jeg prøve noget nyt, nemlig at fornemme atmos-

færen en sen aftenstund og en tidlig nattetime – uden de mange turister med kameraer, men dog med mit eget kamera med mig! Og den skulle opleves en dag mellem Ros Hashana, det jødiske nytår, og Yom Kippur, forsoningsdagen. Fra Rosh Hashana til Yom Kippur er der ti dage, som den observerende jøde på en

speciel måde bruger til at gøre godt og søge tilgivelse for det, man har gjort ondt mod andre i året, der gik. gennem denne bod kan man møde Gud på rette måde på Yom Kippur.

De tre bøger

De fleste opfatter sig nemlig selv på den måde, at deres

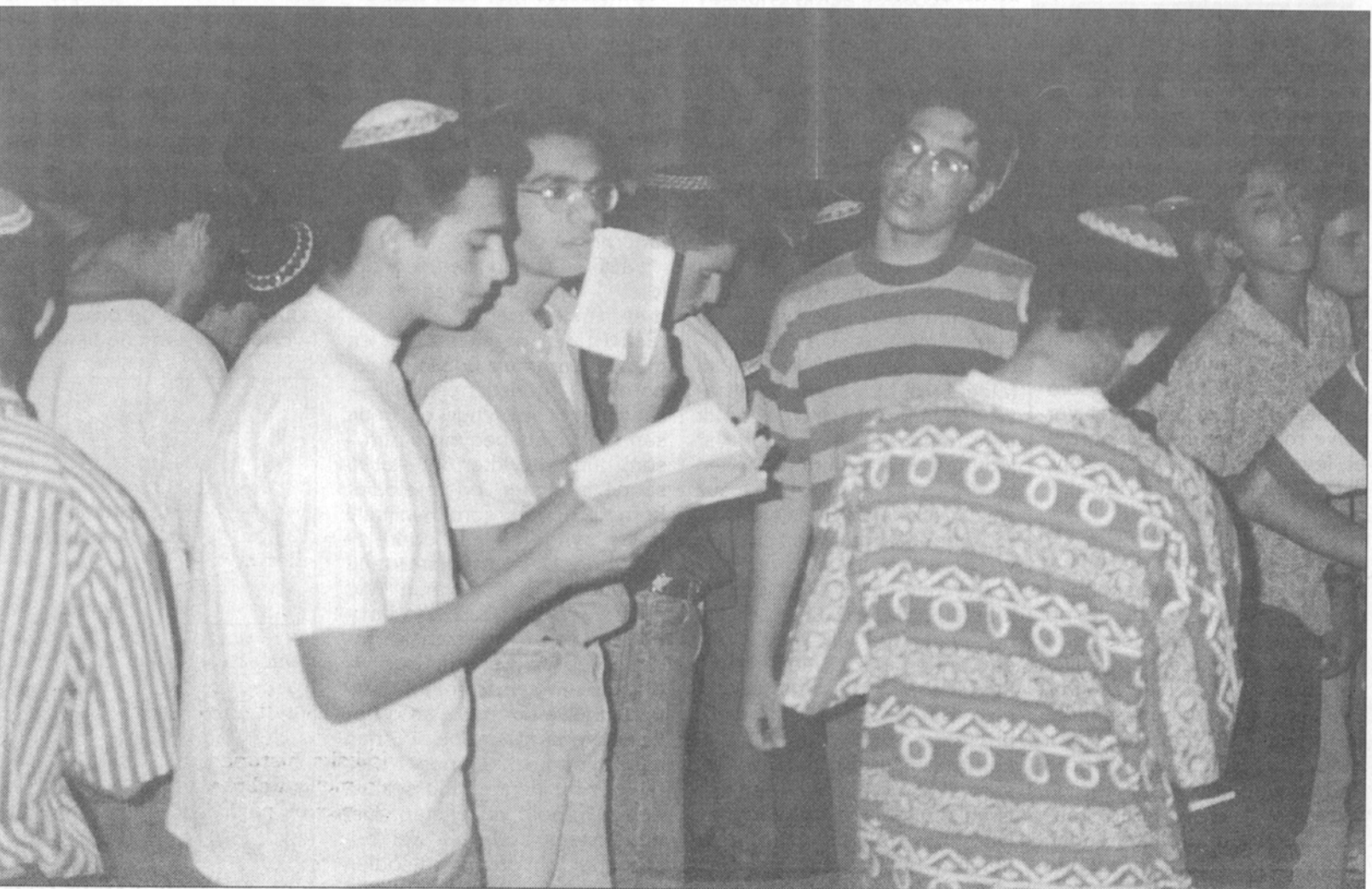
navne er indskrevet i den tredje bog, som er blevet åbnet foran Gud på Rosh Hashana. Den første er bogen, hvori deres navne skrives, som er retfærdige. Det er livets bog. Den anden bog er bogen, hvori deres navne skrives, som er ugudelige. Det er dødens bog. I den tredje bog skrives navne på dem, som hverken er fulstændig fuldkomne og heller ikke er fulstændig ugudelige. Denne tredje bog indeholder de fleste navne. For dem udsættes Guds dom til Yom Kippur. Derfor præges disse ti dage af bodsstemning og megen tale om tilgivelse. I øvrigt også megen tale om, at Gud er kærlig.

Omkring midnat

Vi ankommer ved 22.30-tiden til muren og er en smule overraskede over, at der ikke er flere bedende dér, og de, der er, er overvejende sortklædte ortodokse jøder. Men en time senere er billedet ved at ændres. En stadig strøm af yngre jøder kommer nu til. I den stille nat fornemmes støjen fra busserne, som gør holdt uden for afspærringerne, og en vrimmel af ikke blot unge jøder, men også skolebørn, både drenge og piger, kan iagttages. Mellem midnat og kl. 01.00 er der virkelig mange, ikke mindst klasser fra religiøse skoler sammen med deres lærere.

I de seneste to årtier er det blevet mere og mere almindeligt, at unge fra religiøse institutioner og børn fra religiøse

Fortsættes side 5 →

Klokken 00.30: Unge fra religiøse institutioner holder bøn.

Et par nattetimer ved Grædemuren

Klokken 01.00: En lur ved Grædemuren, så man kan være klar til morgenbønnen, mens et par børn kikker på.

skoler drager op til Jerusalem for at fornemme den specielle atmosfære ved Grædemuren ved nattetide i dagene før Yom Kippur.

Gruppevis står de og holder bøn med deres lærere foran muren. Da det hverken er sabbat eller helligdag, ved jeg, at ingen vil forhindre mig i at lade blitzen lyse og fotografere. Men jeg kan ikke rigtigt lide det i denne atmosfære, som er ladet med bøn og bodsstemning. Og ladet med alt det andet, som også findes, når mennesker kommer sammen, ikke mindst unge, også med lidt flirt for nogle, når bønnen er overstået. Noget andet ville da også være unaturligt. Efter bønnen slentrer man rundt på den store plads uden for det område, der er indhegnet til bøn.

De unge sidder i små grupper og hygger sig. Det er varmt.

Vor Fader, du som er i himlene

Jeg går igen ind mellem de bedende mænd, og min opmærksomhed fanges af en påskrift på en T-shirt. Med T-shirt-påskrifter meddeler man sig til andre, om man vil: forkynder for andre. På denne T-shirt står der: »Vi stoler ikke på nogen anden end på vor Fader, som er i himlene».

Avinu sebashaim, dvs. selvsamme ord, som Jesus lærte sine disciple at bede i Fadervor: *Vor Fader, du som er i himlene!*

Ved 01.00-tiden bevæger strømmen sig nu mest den modsatte vej i forhold til en time tidligere, nu hen imod busserne, selv om der stadig-

væk kommer nye til. På ingen måde føles det tomt ved muren. Selv på dette tidspunkt ser man børn på 7-8 år, som er sammen med deres fædre for at holde bøn. Uden for muren har et par voksne lagt sig til at sove – med kippen eller hatten over øjnene. De venter vel på, at det skal blive morgen, så de kan deltage i den tidlige morgenbøn på det hellige sted. Enkelte biler får lov til at køre helt hen til indgangen til det sted, hvor mændene beder. De henter de prominente rabbinere. Stadig sammenkaldes der til bøn omkring et bord. Hver gruppe skal bestå af 10 personer, før bønnen kan indledes. Nogle er mere utålmodige end andre for at komme i gang, og et par gange spørger man mig, om jeg vil være med, så man kan begynde. Jeg afslår. Jeg er så tæt på, og alligevel så langt fra. Jeg kan jo kun sige *Avinu sebashaim* – Vor Fader, du som er i himlene! – i Jesu navn.

Ind imellem møder man personer, der går med raslen- de pengestykker i hånden og ønsker at modtage en almisse. De går tæt på, ikke blot på mig, men afbryder også undertiden dem, der står lænet op ad muren og beder. Nogle afviser dem, andre finder en mønt frem. Derimod får en ung mand, der stiller sig op for at dele en løbesedel ud ved indgangen til bedeområdet, besked om, at det ikke er tilladt. Han tager imod reprimanden, lover, han ikke vil gøre det, trækker sig lidt tilbage, men snart efter har alligevel en del modtaget hans indbydelse til at komme til Hebron til Sukkot – til Løvhyttefest – og fejre den på et

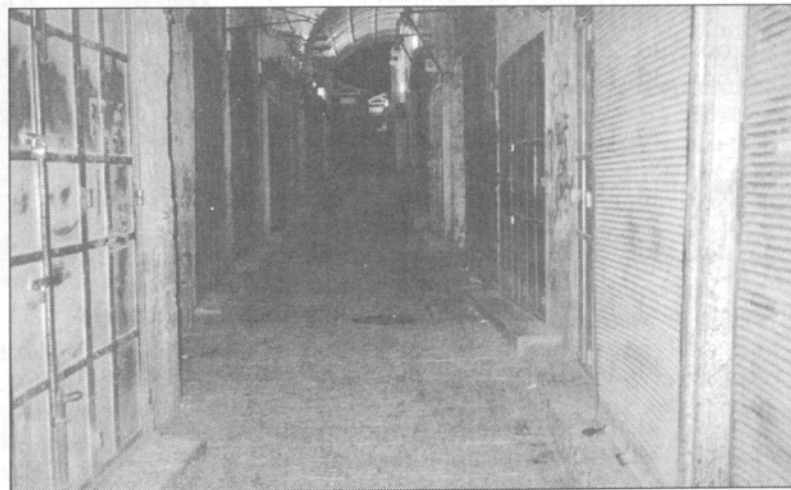
kontroversielt sted, nemlig ved patriarkernes grave i Makpelas hule, stedet som nu både indeholder en moské og en synagoge, stedet, hvor massakren på omkring 30 palæstinensere fandt sted i februar måned.

Klokken nærmer sig 01.30. Jeg bevæger mig bort fra grædemuren. På trappen op mod det jødiske kvarter i den

gamle bydel sidder en skoleklasse og får historieundervisning. Klokken halvto om natten! Ellers er den del af byen mennesketom. Jeg bevæger mig ind gennem det arabiske kvarter. Basargaderne er også aldeles tomme. Kun de skrigende katte forstyrrer nattefreden.

I overmorgen er det Yom Kippur.

Kai Kjær-Hansen

Klokken 01.45: Basargaden ligger øde og forladt hen.

Kapparot – soning

Siden templets ødelæggelse i år 70.e.Kr. har det ikke været muligt for jøder at afholde de ofringer, der påbydes i Bibelen, hverken de daglige ofringer eller dem, der hørte en bestemt fest til, for eksempel i forbindelse med forsoningsdagen – Yom Kippur.

Siden i hvert fald det 9. århundrede er der imidlertid kommet en skik til blandt visse jødiske grupper. Skikken kan betragtes som en erstatning for de manglende ofre. Den kaldes Kapparot og betyder soning. Konsonanterne er de samme, som findes i Kippur. Op gennem tiderne har der været delte meninger om skikken. Nogle hævder, at oprindelsen til den mere skal søges blandt folk i almindelighed end blandt deres rabbinere.

Efter morgenbønnen på den dag, hvor Yom Kippur begynder ved solnedgang om aftenen, praktiseres skikken. I Kapparot-ritualet bliver ens synder på en symbolsk måde overført til et dyr, oftest en hane eller en høne. Andre dyr kan bruges. Under ingen omstændigheder kan der dog bruges dyr, der på en eller anden måde blev brugt ved de ofringer, der er foreskrevet i Bibelen. Derfor kan fx også en fisk bruges.

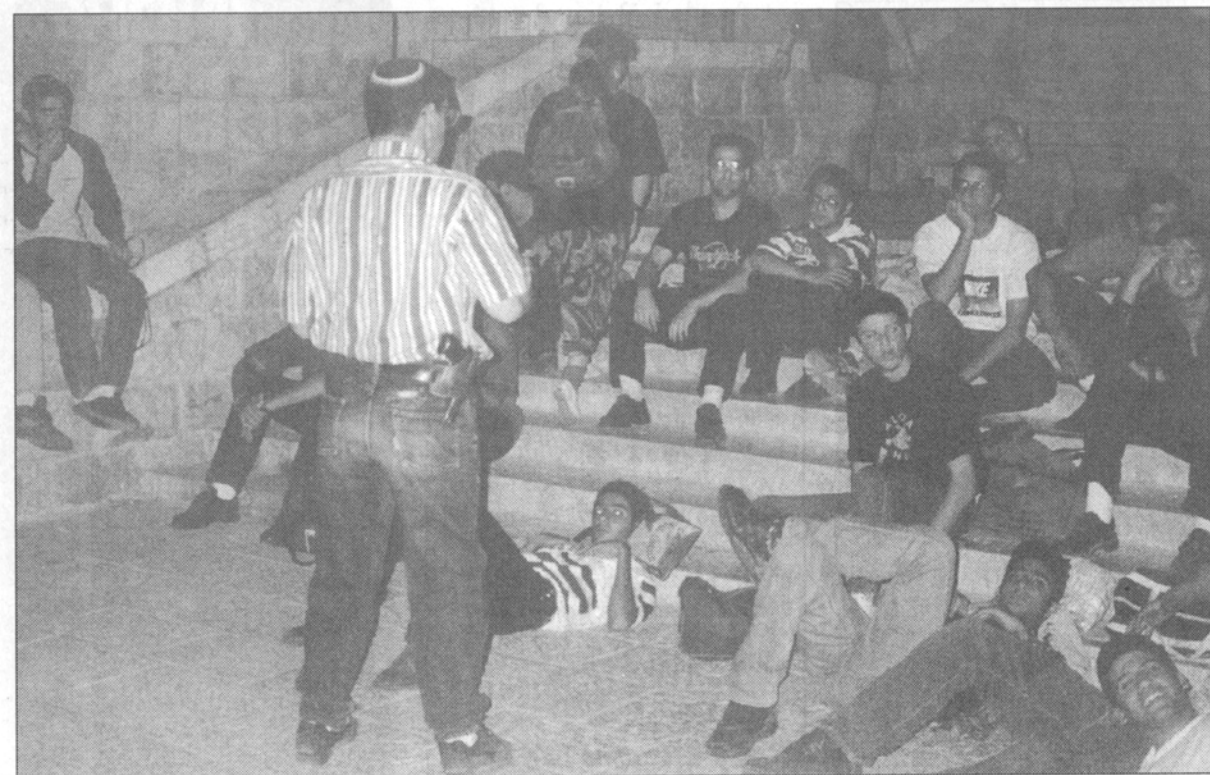
Hønen eller hanen holdes over hovedet og hvirvles rundt adskillige gange, mens der fremsiges bønner. Kapparot gøres for hvert enkelt familiemedlem med en hane for mandlige medlemmer, og en høne for kvindelige medlemmer af huset.

Der læses bl.a. fra Salme 107, versene 10, 14 og 17-21 samt fra Jobs Bog 33,23-24. I ritualet siges det desuden, at det pågældende dyr skal betragtes som erstatning eller soning, og at dyret skal dø, mens den pågældende person skal få et godt og langt liv og fred. Meningen er, at dyret skal undgælde for personens synd, og personen mindes om, at det faktisk var ham eller hende, der skulle have betalt denne straf.

Efter at ritualet er tilendebragt, er det almindeligt at skænke dyret til de fattige, eller i stedet for at give penge, der svarer til dyrets værdi, til de fattige. Dyret slagtes så efter den foreskrevne måde og spises ved det måltid, som er det sidste forud for Yom Kippur – den eneste fastedag, Bibelen foreskriver.

Som tidligere i den jødiske historie er skikken også til debat i dag. Den er temmelig udbredt, og de jøder, der praktiserer den, lader sig næppe påvirke af, at dyreværnsvenner hævder, at den er barbarisk, og at man i et kultiveret samfund ikke bør behandle dyr på denne måde.

Kai Kjær-Hansen

Klokken 01.30: Med pistolen ved hoften underviser en lærer sin klasse på trapperne på vej ned mod Grædemuren.